

НЕБОЈША ЛАПЧЕВИЋ

ГАВРАНИ УДАРАЈУ У ПРОЗОРСКО ОКНО, КУЦ, КУЦ*

13.

С првим пролећним дахом, улицама је пролазила смрт. Гаврани су се јатомице приближавали замахујући црним крилима. Људи су се бојали да их неки од њих не дотакне јер су веровали да је гавран весник смрти. Страх, језа и грозничава паника брзо су се ширили. Све нападају... Косе старе и немоћне, сиромашне, али и младе и богате попут црне авети.

Један гавран је ушао у Адамову собу и слетео на његово раме... Спопала га је језа, тренутна грозница... Замахну рукама:

„Одлази! Беж[?], несрећо, даље од мене!”

Али гавран није хтео да се помери. Изненадни гост као да му шапну:

„Адаме, лудаче, ништа није природније него да неко оболи! Кад-гад, кад-гад...”

Ко у овом времену може наћи спас од спољашњих напада: микроба, зрачења, страха, социјалних притисака? Све то напада нас као вирус што долази с ветровима, птицама, летелицама, који постаје отпоран на разне терапије. Гаврани ударају у прозорско окно.

И поново.

Гаврани ударају у прозорско окно.

Ослоњен на бочни зид, као на узглавље, нетремице посматра кроз прозор.

„Куц, куц!”, каже гавран.

* Одломак из рукописа романа *Сејач*.

„Не, не желим да слушам! Ах, ах! Пшшт!“ покрива чврсто уши и врти главом.

Куц, куц, куц!

Небеса црним облацима у вртлог његовог ума увиру.

Осећа мучнину.

Црно перје се лепи по његовом језику, сукрвица га гуши. Осећа гадну слуз, повратиће.

Стаклено небо претвара се у огледало.

У њему је њива посејана пластичним, металним и картонским отпадом, као и отпадом од станиола. Сметлиште заудара, базди... Немир се у кости увукао. Ноздрве му се претварају у гавранов кљуна... „Ко сам ја? Бити композитор није занат него метричка звуковна вештина. Правила тржишта у култури су сурова, ђаво узима душу света. Сав мој живот је сјебан. Брзо пролази!“ Од таквих помисли ухвати га страшна дрхтавица. Гледао је у прсте који се тресу као пруће на ветру. Потребна му је чаша воде... Удах и гутљај дугу су трајали.

Да ли он то гракће док тражи храну у пољу? Хоће ли моје удробљено млеко? Какав ми је род... тај гавран? Зором ће направити страшило по свом лику. То страшило поставиће на њиви.

Оно ће говорити оно што је он мислио: „Ово је мој терен, одлазите, гаврани, из снова мојих!“

*

С друге стране ноћи, гаврани су ударали у прозорско окно. Петра се склонила у своју собу, ту се осећала заштићеном ослушкујући звукове куцања у стакло. Чула је и шуштање лишћа, пуцкетање грана, покушавала да разложи звук по звук. Онда је, одједном, све утихнуло.

У тој тишини листала је свој дневник и записивала стихове. Свој цвет, *narcissus poeticus*, носила је у плућима, у удаху, издаху, удаху... Тај цвет дала јој је Евгенија. Чинила је то готово истовремено са свирањем клавира, вежбајући домали прст леве шаке, и то баш како јој је Адам говорио: „Мисли о томе, Петра, притисни ту дирку, буди упорна, разрађуј тај *укочени џрсџи*. Из нота ће проклијати музика.“ Понављала је вежбу толико да су јој се понекад упалиле тетиве руку, и тада би морала да паузира неколико дана.

Ипак, била је упорна, размишљала је која је разлика између клијања и уметности.

Један стих па нота...

Два стиха па акорд...

Цвет је уметност, полен...

Сетила се поезије Пола Клодела, волела је његов мелодични исказ, а посебно *Дом зајворени*, део *Оге њејше* коју је знала готово наизуст:

*А ако су њо људи који ја беру
или небеске њишце, њо је добро.
Јер сваки даје оно њио може:
неко хлеб, а неко друји семе за хлеб.
Учинише да ја будем међу људима
као нека личносћ без лица и
моја Реч над њима да буде
без икаквој звука
као сејач њишине, као сејач њмине,
као сејач цркава,
Као сејач мерила Божијеј.
Као једно сијно зрно
за које се не зна њија је
и од којеј баченој у добру земљу
сакуљају се све силе и произвођи се
једна њособна биљка
Пошјуна са својим корењем
и свим осјалим,
Тако и реч у духу. Говори, дакле,
о њи беживојна земљо
између мојих њрсћу!
Учинише да будем
као неки сејач усамљеносћи
и нека онај који чује моју реч
Враши се своме дому
нескокојан и забринућ.
Како ће Бој у њвоје срце
ако у њему нема месја.
Ако њи њему не начиниш
једно сијанишше?*

На ове Клоделове стихове Петра је додала своје реченице и ноте, и отиском јагодице укученој њрсћа то печатила:

*Долази њолуб с маслиновом њранчицом, са библијском њричком
о њојоју. Над каменишћ њусћињама, над заливом, над врховима
њланина, у исушеним рекама... Колона људи кривуда...*

*Хор девица сриче слојове мушке риме... Дечак, њишћоноца
нашеј краја, ослоњен на дрво ораха дува у свиралу. Перун сјава.
Неумишносћ времена је касна сиознаја сојсћа...*

*Орачи крај моравских рукаваца крећу се узводно ка сунцу...
Сејач усамљености са једнаким мерицама, шакама за све расеја-
ва... Све нека расије заједно до жетиве!*

*Сељаци се из поља враћају с њесмом, пог сивојалима све хру-
шти... Пласиви сена просиру се као златне алеје жетивнице...*

Сва жетивна поља су свети. Конаоник је Храм!

Сливале су се речи из Петриних поетичних уста. Чинило се да је Клоделову хармонију укомпоновала у својим цртицама, а цвет *narcissus poeticus* пресован на тој страни чувала у дневнику.

Дирке клавира нису бесконачне, хармонија је бесконачна, човекова машта је бесконачна. Говоре три Мораве да је живот неизмерна плима, неизмерна осека... Коју обалу одабрати да не слуша урлике с овога света већ само шапат таласа? Од тих шапата ноћу расту поља ражи и јечма. Предосећала је да од нетакнуте груде земље са минералима плодородним настаје уметност чији су корени постања ботанички необјашњиви.

Од гаврана ће је заштити дечак, здухач из њених снова... Петра сања, из ноћи у ноћ дочекивала је здухе које долазе у село...

Сеоску слику као малу џајисерију ојисивала је у крајким сновима.

Своју симпатију гледала је зажарених очију, као да је весело младо сунце: „Здрав, здрављаче, весељаче!”

О селу причају да су његови становници стари и прилично излапели, и да су прошли и сито и решето, да знају и Бога и ђавола. Како кажу приче, смрт на крају све поравна, чума скупља децу, аждаја прождире сваке ноћи.

Жене на поселу певају уз преслицу о ономе што се догодило. Осети се мирис белог лука, осети се миомирис белог тамјана, воска, смоле и сушене рибе. Осети се балега коња који пасу у пољу. Девике једна другој усхићено показују своје набрекле груди док лебде над гнездима... Црне кучке доле врте репом и уживају у њушкању паса мужјака.

Баке обредно круже око пластеника и стогова сена, као око Партенона. Баке гледају и ћуте... Свадбену поворку хода у једном смеру... Погребну поворку хода у другом смеру...

Ови гаврани се не дају разгонити!

У невремену које је стигло њен јунак, дечак, показаће своје чудесне моћи гонећи туђе змајеве. Ласице излазе у лов пре олује.

Здухач, дечак, искочиће из своје кошулице и винуће се у тамно небо са угарцима, сламкама и зашиљеним прућем с гумна, да тим оружјем растера змајевите облаке.

Олујни ветар ошинуо је демонским репом једну дојиљу са бебом и бацио их на земљу. Дојиља оста тешко повређена. Дечак поче да трчи ка укошеним бедемима.

Дојиља завапи: „Ох, бебо мала, јединче моје, Бог те сачувао! Бежи, бежи, дечаче, спаси је!”

Руше се стогови с трском, руше се плотови, пуцају кола са житом... Ветар подиже кровове, ломи пластенике, дрвеће...

„Бежи, дечаче, спаси дете моје, сакриј га и добро ушушкај. Не осврћи се на мене!”, крварила је и кукала као кукавица непомична мајка под рушевинама.

Бол у сломљеној кичми био је продоран и јак. „Ко је ово зло у село донео? Бежи, јагње бело, пред вуковима, не чекај ме!”

У последњем тренутку дечак штитоноша улете у ваздушни вртлог, зграби бебу у наручје носећи је у већ спасено стадо. Потом здухач у своје посуде донесе млеко топло као сан, а варићак напуни берићетом који је хитро покупио.

*Петра је дошла сананим њушевима узбуђено додирујући
леву обрву, њонављајући као у заносу:
Домалић, домалић, домалић...*

Ено њеног јунака; дечак витак као стабло платана, свеж као росна крошња. Сучелице пред осињим гнездом стоји док узројене осе налећу. Дечак три пута лупи дланом о длан, разгонећи рој. По обављеном послу седе на пањ да очисти свирало. Меканим прсти-ма милује фрулу од дрвета шљиве и дрена. Високи пискави тон вриснуо је из рупице кад је наишла девојчица Петра. Да ли је она његов сан, лак као перце? Њен ветрооки поглед такну његову обрву, громну линију поднебесја.

Срце му је заиграло на њен позив махањем руку. Од стида, правио се да је није видео. Био је уморан и блед. Покушао је да од ње сакрије своју укрупњеност. Био је тврд као печена теракота. Затим је почео да свира. Док је свирао, небовидом спуштао се и подизао се диск сунца. Осетио је хладнији, влажнији ваздух помешан са пољским мирисима. Неки гласови чују се, из планине одјекују. Слика у којој ће се зауставити овај тренутак, пејзаж је речне обале.

И она му приђе полако, жмурећи, додирујући га по лицу и коси. Осети најеженост дечаковог лица које је било лепљиво од житке глине. Замишљала је како су им по телима размазане боје које су направљене од биљака, које су глазиране сјајем беланцета од препеличјих јаја. По њеним грудима цурила је смеша од жуманцета и рузмарина, сливала се у узбуђени пупак. Чинило се да се

у том спектру боја љеска читава екологија. Коса ће јој бити здрава као птичје гнездо.

Дечак фрулаш јасно види голубије плаву, осећа страст у слепоочницама. Сада замишља да лежи на асурама од конопље, прострим на буковим гранама. До зоре ће они ћућорити у крошњама, као што ласице вребају јајашца у гнездима.

Доле ће водене змије пливати узводно, а они ће чекати неку отровницу да се приљуби уз стабло. Змија се успуза ка њима. Он ће их једним додиром претворити у грану...

Касније ће изданке с тих грана неки кавгаџија-калемар окалемити жалцем отровнице. Ко ће кушати семе Адамове јабуке, а Ева чека обнажена док лист не пожуте? Ко још сеје семе греха?

Као звери осећају глад и жеђ. Силовите убоде трња, инсеката, трпеће док бол не утрне... Осетиће да мењају кожу, да постају дивљи...

„Шта ћемо, љубљени мој дечаче, сада нашим чељустима растргнути?”

Све животиње ће изаћи из скровишта. Младо јутро будућих младенаца биће необуздано и ван скровишта.

Небо ће носити два сунца у грудима, вредеће колико и њихова срца. Тада ће бити спокојни што припадају Творцу.

Сада цвет њихових мисли личи на ружу ветрова. Шапућу благе речи које златоносно пролазе кроз вирове и брзаке, попут слузи с њихових усана које се мешају. Требало би ту мешавину разбистрити, испрати као златне опипљке на сунцу.

Петра из врећице, као да су златни опипљци, узне узне зрневља и стави у његов длан.

„Видиш... Ово зрневље је поезија.”

„Чудно!”

„Шта је чудно? Објаснићу ти... Знаш ли неку загонетку?”, упита Петра.

„Знам, шта је *виџо савиџо*, да није *виџо*...”, започе Дечак.

„Чекај, одгонетка је *џуџи*! Али, није у томе суштина. Загонетке помажу једној другој вештини”, Петра се сети загонетке „А знаш ли ти, шта је то, *ивер*, *север*, *каћийер свуг кроз ѿору накићен*?”

„Знам, *жиџино ѿоље*!”, одговори Дечак.

„Ти не видиш... не знаш? Одгонетка је *сунце*! Нема бујне пшенице без сунца. Ако ти је одговор *жиџино*, онда загонетка треба да гласи, *заврзање*, *заџеање*, *завр ѿамо*, *заврџи амо*, *за ѿебе скукуљежих*?”

Легенда говори да је вештина читања звезде, месеца, тканице на дневном разбоју или зрневља припадала расинској вили која је боравила у воденицама или у млину са десет точкова. Научила сам вештину читања...

Сећам се воденичара како послушкује окретање млинског камена. Слушала сам како разговара с потоком, врбама над брзацима. Схватила сам да је то жубор речи. Памтим његово лице боје брашна. Ставићу ти венац на главу од пшеничног класја...

Научићу те да читаш зрневље на длану. Зрно памти све. Написала сам песму *Чиијање зрневља*.

Ево стихова – зрно по зрно...”

Мир, чиијај ми мир, записан у Јеванђељима.

Чиијај ми њразнину међу звездама. Чиијај ми Вјерују живим њесницима и светио семе, срце куца убрзаним слојовима... Мир, мир, њоднебесја гишем... Певам у Хору!

Чиијај на длану зрневље ѡред рајским ѡицима.

Мириис ѡља у сновима и ѡлајке зоре уснулих осѡрвља.

*Тај дах слуѡим у сѡјовима сѡрасѡи,
довољно је ѡуѡаѡи о ѡлогносѡи.*

*Мир, чиијај мир, умесѡи ѡхвале злаѡу, наѡи хлеб,
умесѡи сѡрофе свети. Певам у Хору, вечерње молиѡве над ѡробовима...
Писмо блиско висинама, седам ѡрубa у одјецима... Кад сѡиѡ мајке наг
кровом ѡросејава, силазим у воду сама, ѡаком земље храним ѡаку
семења... Алфа је ѡело ѡесника, кључна косѡи неба и земље. Моја ѡесма
је нечији свети и не ѡсѡиѡји изаван оде Одисеју...*

*Певам у Хору, долази нежни свемир
заклоњен виноѡрјем да би нас уједрио.*

Мир, мирно море, док ѡуѡујеѡ залуѡалим бродовима...

*Мир, земљи ѡѡио се скрива у жиѡу и сѡвара умеѡносѡи. Где недосѡјаје
ѡеоѡрафија, ѡочиње Иѡака! Где несѡјаје ѡесник, ѡочиње ѡласник. Где
Верѡи.лије чува врѡи, у мени је ѡоѡиун. Мир самоѡноѡ дана... Паѡир је
недокучив узасѡиѡним ѡѡамѡаријама и ѡророчансѡвима. Чиијај
Васкрсле боѡове и чудесну руку Леонарда да Винчија... Немоћни Верлен
у канѡаѡама с криком, ѡеро у ѡрсѡи урасло, масѡило све расѡрскава...*

Певам у Хору, моје је ухо амѡиѡеаѡар, у векове векова лебди Бах.

Чиијај ми ѡрах...

*Са усана злаѡоусѡиѡи чиијај... Ко је на ѡраѡу деце изѡубљене, ловором
окићене? Кад ѡевам ѡсесѡу Руковейѡ, ѡлачем: Хај, хај! Певам у хору!*

*Торжесѡиво класа
у ѡри ѡласа...*

Мир, чиијај мир, записан у Јевенђељима.

*Чиијај длан, сѡиѡх, кад слова су ѡује ѡрла
и кад је ѡорко семе,
реч ѡроклија из мене.*

Петра ће све записати у књигама и зрневљу. Оближњи велики храст, запис, набрекао, шири крила и над њима се уздиже... Петра рече: „Дечаче, сутра ћеш ти читати мени!” Удах, издах, удах, стих: „Ми, загрљени и пробуђени, објављујемо наше присуство у природи!”

*

Како ће Бој ући у твоје срце ако у њему нема месџа? Ако ти њему не начиниш једно станиште?, питала је Петра учитеља на следећем часу не откривајући му аутора стихова нити своја маштања. Адам, зачуђен овим питањем, нехотично направи неспретан покрет како би склонио своје укисељено удробљено млеко. Чинија му је испала из руке, њен садржај се просуо по клавиру и поду. Гаврани га нису ни такли. Ту ће инсекти начинити своје станиште. И ту ће им бити добро. Петра нема ништа са црнилом птичурина ни са инсектима, она има свог сананог заштитника.

С друге стране, Адама је свет одбацио као уљеза. Његов свет је одељен од овога. За трен је поремећена недокучена равнотежа света, настао је крај свега постојећег, учестале су природне катастрофе. Катастрофа људи и богова...

Страх за људску будућност, страх од дана и ноћи, страх да ће постати заточеник противречја. Да ли је смрт савршенство последњег тренутка? Куц, куц! Да ли је рођење савршенство тренутка? Трен нема бољег начина да се задржи на врху амплитуде времена.

Трен је додир укоченој џрџи и клавијатуре.

Трен је врх длацице која нас неприметно додирне, стална вечност у настајању...

Трен је крунски сведок да је Свето рођење и да је Света смрт.

Савршенство тражи пунину уметности, па да се тај свети чин догоди, рецимо, у чатмари, тој слабашној грађевини од блата и сламе.